

Jak funguje Alpská úmluva?

Mezi závěry vědecké konference k 50. výročí KR NAP a koneckonců i v minulém čísle časopisu Krkonoše se objevil návrh na vytvoření tzv. Hercynské úmluvy. Ta by měla navazovat na Alpskou úmluvu a řešit horskou problematiku v evropských středohorách. Není proto od věci se stručně podívat, jak vlastně Alpská úmluva funguje a co svým oblastem přináší. A jsou vůbec zkušenosti s úmluvou použitelné pro Krkonoše?

Je začátek července a teplým letním večerem v alpské obci Cogne se nese lidová muzika. Na prostranství u radnice se na vystoupení připravuje sbor oblečený v lidových krojích. Hned vedle začínají rozlehlé horské louky. Pro obyvatele Cogne je nepředstavitelné, že by byly zastavěny. Obec vznikla kolem nich a místní si luk velmi považují. V obci je rovněž informační centrum italského národního parku Gran Paradiso, kousek od něj si turisté mohou půjčit elektrokola.

Marco Onida, bývalý tajemník Alpské úmluvy

„Představitelé dobře fungujících obcí, jako je Cogne, je někdy obtížné přesvědčit o užitečnosti Alpské úmluvy,“ říká Marco Onida. Až do konce letošního června byl generálním tajemníkem Alpské úmluvy a jednání s obcemi a místními komunitami zažil nepočítaně. „Tímhle údolím nikdy nepovede dálnice a ochrana přírody tady má velkou tradici. Gran Paradiso bylo místem, kde se po válce podařilo zachránit alpské kozorožce. Na co by nám byla Alpská úmluva, říkají mi v takových obcích,“ vypravuje Marco Onida.

Ačkoli uznává, že podobný postoj je do určité míry oprávněný, ihned dodává, že výměna zkušeností je ku prospěchu i v podobných obcích. „Můžete být v něčem opravdu dobrý, díky výměně zkušeností s ostatními ale můžete být ještě lepší.“ Právě vytváření sítě kontaktů a vzájemně spolupracujících samospráv a všemožných institucí považuje za obrovský klad Alpské úmluvy. Zároveň ale upozorňuje na důležitou skutečnost: Alpská úmluva je mezinárodní smlouva, která je schvalována jednotlivými státy. To znamená, že má definované politické cíle, kterých se politickými prostředky snaží dosáhnout.

SVÉHO DRUHU REVOLUCE

Obecně je Alpská úmluva zaměřena na prosazování udržitelného rozvoje v alpské oblasti a na ochranu zájmů jejích obyvatel. Ty hájí nejen v oblasti environmentální, ale i v oblasti sociální, ekonomické a kulturní. „Alpská úmluva byla svého druhu revolucí, protože jde o první mezinárodní smlouvu zaměřenou na horské pásmo,“ říká Marcella Morandiniová ze stálého sekretariátu úmluvy.

Podle ní je úmluva jakousi sadou nástrojů pro udržitelný rozvoj pohoří. „Alpy jsou jiné než oblasti kolem nich, a proto potřebují zvláštní nástroje pro svůj rozvoj. Musí se o nich přemýšlet jinak, proto potřebují svoje vlastní politické dokumenty týkající se například horského zemědělství, managementu dopravy, turistiky atd.,“ dodává Morandiniová. Podle ní jsou sice Alpy rozděleny mezi osm různých zemí, avšak problémy třeba farmářů ve Francii jsou stejné jako problémy farmářů v Rakousku nebo Slovinsku.

Na řešení svých problémů si alpské země vybudovaly poměrně sofistikovaný aparát. Politická rozhodnutí úmluvy jsou přijímána na tzv. Alpské konferenci, které se účastní ministři jednotlivých zemí, jež mají Alpskou úmluvu na starost. Většinou jde o ministry životního prostředí. Alpská konference se koná jednou za dva roky. Rovněž na dva roky se jedna z alpských zemí ujímá prezidentsví Alpské úmluvy.

← Cogne, obec a letoviště v severoitalském Valle d'Aosta

Výkonným orgánem úmluvy je pak tzv. stálý výbor, který se schází dvakrát až třikrát do roka a dohlíží na to, aby se přijatá rozhodnutí dařilo uskutečňovat. Jeho členy jsou vedoucí delegací z příslušných ministerstev. Kromě nich jsou na ministerstvech ještě tzv. focal points, tedy úředníci, kteří mají Alpskou úmluvu na starosti.

Kromě toho má Alpská úmluva ještě stálý sekretariát, který zaměstnává šest lidí. V jeho čele stojí generální tajemník, jenž je jako politická funkce zase volen ministry jednotlivých zemí, kteří mají úmluvu na starost. Volen je na šest let. Sekretariát má na starosti především logistickou a administrativní podporu veškerých činností spojených s úmluvou (například koordinaci projektů, vztahy s veřejností, překládání dokumentů, shromažďování informací apod.).

Samotná Alpská úmluva je jakýsi obecnější rámec a vlastní opatření pro naplňování úmluvy jsou obsažena v tzv. protokolech. Jednotlivé protokoly přitom musejí být zase podepsány a ratifikovány jednotlivými státy. Protokoly se týkají různých oblastí, například dopravy, horského zemědělství, lesů, ochrany půd, územního plánování, ochrany přírody a krajiny, turistiky atd.

Každé dva roky Alpská úmluva vydává tzv. *Zprávu o stavu Alp*, která se se každým zaměřuje na jinou oblast. Ta poslední vyšla letos v červnu a zabývá se udržitelnou turistikou. Jak bývá u podobných dokumentů zvykem, na začátku se nejdříve odvolává na články úmluvy, s kterými je v souladu nebo které naplňuje. Následuje přehled situace v jednotlivých alpských zemích s řadou příkladů, kde se daří dělat zajímavé věci.

Například ve francouzském Chamonix a okolí je veřejná doprava zdarma. Město se tak snaží snížit zátěž oblasti osobní automobilovou dopravou. Zadarmo je dokonce i autobus, který projíždí tunelem pod Mont Blancem do italského Courmayeur. Francouzské sdružení obcí se snaží přesvědčit k podobnému kroku i nedaleké švýcarské Martigny. „Je to politické rozhodnutí, které naši občané podporují,“ říká Nicolas Evrard, starosta obce Servoz a zároveň místopředseda svazku obcí v oblasti Chamonix. „Jsme úzké údolí a aut tady nemůže přibývat donekonečna.“

Mnoho nápadů se týká nabízených turistických zážitků. Nedaleko rakouského Villachu například leží oblast Dobratsch, která byla až do 70. let významným centrem sjezdového lyžování. Snižující se výška sněhové pokrývky proto v 80. letech vedla k používání umělého zasněžování. Ukázalo se, že pitná voda pro Villach by mohla být ohrožena kvůli nadměrné spotřebě vody na zasněžování a v roce 1998 byl lyžařský areál uzavřen. Následovalo rozebrání vleků a dalších zařízení a vznik přírodního parku, který je dnes s úspěchem propagován jako unikátní zimní krajina bez vleků.

Kromě konkrétních příkladů zpráva nabízí i zajímavé údaje o Alpách. Ekonomika jen desetiny alpských samospráv je založena na příjmech z turistiky, přičemž skoro polovina turistických lůžek je koncentrována v pouhých pěti procentech samospráv. Více než třetina alpských obcí lůžka pro turisty vůbec nemá. Ze statistik vyplývá i to, že mezi lety 2001 a 2010 průměrná délka pobytu v Alpách klesala. A jasný je i trend, který zažívají rovněž další

Marcella Morandiniová, pracovnice stálého sekretariátu Alpské úmluvy

Vlak z Brigu do Ulrichenu, Švýcarsko

pohoří – úbytek stálých obyvatel. Ten je v některých alpských regionech tak obrovský, že se má přísti zpráva o stavu Alp věnovat právě demografii a přesně popsat příčiny úbytku obyvatel.

CO MÁ SMYSL ŘEŠIT SPOLEČNĚ

Jak je z výše napsaného patrné, celá struktura Alpské úmluvy je poměrně složitá. Ve skutečnosti je ještě o něco složitější – pracují v ní rovněž různé pracovní skupiny a další přidružené organizace. Podle Onidy úmluva kdysi vznikla jako vyložení environmentálního nápad. „Zrodila se v německy mluvících zemích, protože tam lidé hranice udržitelnosti překročili nejdříve. Na jihu Německa, v Rakousku, Švýcarsku, Lichtenštejnsku, tam všude byl obrovský tlak na životní prostředí. Horské vesnice navíc vymíraly. A ke zvrácení těchto trendů byla potřeba koordinovaná odpověď,“ vysvětluje Onida.

Podle něj přitom nemalá část významu Alpské úmluvy spočívá v tom, že pomáhá obyvatelům Alp uvědomit si svou příslušnost k určitému teritoriu a tím i k určitému kulturnímu zvyklostem. S tím souhlasí i Morandiniová a dodává, že Alpská úmluva kromě politických dokumentů zastřešuje i konkrétní projekty spolupráce. „Příkladem může být Via Alpina, což je síť turistických cest propojujících celé Alpy,“ říká Morandiniová.

Uznává přitom, že je obtížné říct, co by vzniklo i bez Alpské úmluvy a co ne. „Já osobně jsem ale přesvědčena, že bez Alpské úmluvy by v žádném případě nebylo možné na místní úrovni spolupracovat tolik, jako se to děje dnes,“ říká Morandiniová.

Výměna zkušeností, vzájemná spolupráce a vůbec získání informací z ostatních hercynských pohoří určitě patří mezi přínosy případné Hercynské úmluvy. Její slabinou by však oproti Alpám mohla být skutečnost, že v případě hercynských pohoří nejde o jeden územní celek. Lidé z Krkonoš, Harzu nebo Schwarzwaldy by jen těžko mohli sdílet hrdost na společné území. Při takto roztržštěných a malých územních celcích se poněkud vytrácí i přímá ekonomická a politická naléhavost, jakou zažívají politici alpských zemí například při plánování dopravních tras skrz pohoří. Obojí jsou přitom prvky, které dost výrazně přispívají k politickému významu Alp.

Základní otázkou při případném vzniku hercynské úmluvy tak nejspíš bude, jestli problémy, které pálí obyvatele Krkonoš, Šumavy, Schwarzwaldy, Harzu atd., jsou natolik společné, že má smysl je řešit společně. Tady může mít váhu argument, že k těmto územím je potřeba přistupovat jinak než k běžné krajině, a proto by pro svou správu mohly potřebovat vlastní politické dokumenty. Politici na hory často zapomínají, protože tam žije poměrně malé množství voličů. Ale i hor je potřeba se zastat. Dobré by bylo i lobbovat za zájmy obyvatel hor při mezinárodních jednáních, jako byla třeba loňská Konference OSN o udržitelném rozvoji v Riu de Janeiru. Mezi jejími závěry je i část týkající se horských území a za její vznik lobbovala právě Alpská úmluva společně s Karpatskou.

Do jednání o případné Hercynské úmluvě představitelé Alpské úmluvy doporučují od samého začátku zapojit místní lidi. „V některých zemích nebyly do jednání o Alpské úmluvě zapojeny regiony od úplného začátku. Následně pak jejich představitelé neměli pocit, že je tady Alpská úmluva pro ně, což pak v každodenní práci přinášelo jistě problémy,“ říká Morandiniová ze sekretariátu Alpské úmluvy. „Je potřeba opravdu zapojit lidi jak na lokální, tak regionální a národní úrovni.“

Jan Stejskal, foto autor

K tématu přinášíme ještě rozhovor na straně 40